

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VI., Gróf Zichy Jenő ucca 43.
Telefon: Aut. 271—35.

Előfizetési ára: Egész évre 20 P.
Piramis papíron 30 P.
Postatakpt. csekksz. sz. 16760.

A zsidó kürtösök. *5692. Raus-Hasonó.*

Írta: Dr. KISS ARNOLD vezető főrabbi.

Különös hangszer a sófár. Nem mindenki tud bánni vele. Lehet valaki máskülönben a legkitünőbb muzsikus, harsonás és flótás: mégis kontár sajferosnak bizonyulhat az Úr színe előtt.

A gyerek-kori kilém-ben esett meg egy raus-hasonó előtti időben, hogy a község évtizeden át működött tiszteletbeli új-évi kürtöse hirtelenül megbetegedett. Akkoriban még a sófár-fuvó tisztség nem fizetett alkalmazott mestersége volt, hanem igen megbecsült tisztesség. Akárhogyan tudott is valaki „fújni-magától”: még ez nem kvalifikálta hitközségi harsonássá.

Akkor abban a kilében megindult a versengés, a választási mozgalom: ki legyen a bal-tokéa?

A rasekol igen előkelő, gögös férfit volt. Nem vállalta. Úgy vélte: a rasekol számára mégiscsak egy kissé dehonesztáló a sajferfúvás.

Egy másik előkelőség a próba-fúvásnál fölsült. Nagyon reszketett a keze, fösvény, zsugori ember volt, akinek mindig remegett a keze, valahányszor attól tartott, hogy a tiszteletbeli funkciók pénzbe kerülhetnek. Nem tudta hát a sajfert szilárdan megfogni.

Egy harmadik került sorra a próbán. Az egy igen hiú, öntetszelgő emberke volt. Ha valahol szerepelt, és mindig szerepelni akart, szónokolni, hadonászni, föltünni, vezetőnek lenni és minden lébe kanálnak: odahaza előbb órák hosszat öltözöködött, a gesztusait tükör előtt tanulta be, szokása volt, hogy

szereplései közben unos-untalan a manzsettáit huzogatta, illegette magát, néha kántori allűrökkel az ómed előtt is énekelt, s boldog volt földöntulian, ha skajach-orgiák zúgtak körülötte. A népnyelv „bajadér“-nek nevezte, mert Bajáról származott s olyan kacér volt, akár egy táncos bajadér, egy rossz verset is faragtak róla, a refrénje ez volt: „*Kohn vagyok, a bajadér — meghalok egy skajachért*“. Neki se sikerült a sófárfúvás, mert a manzsettái huzogatása közben a sajfer mindig kicsuszott az ujjai közül.

Jött azután egy másik. Annak se sikerült, mert az csak akkor tudott eredményesen működni, ha máshitű vendégek voltak a zsidó templomban. Ilyenkor csupa tűz volt, csupa mozgékony, hazafias ünnepekkor fogadta a városi segédjegyzőt, a tűzoltóparancsnokot, máskor gubbasztott, mint egy szárnyatörött veréb az eresz alatt.

Azután egy ötödik se tudott zöld ágra vergődni. Az egy jámbor férfiú volt: ám a sófárt úgy kell az ajakhoz emelni, hogy az ember a karját messzire eltolja magától, különben a sajfer nem szuperál. Az említett jeles férfiú pedig éppen azért, mivel „szent volt“, nagyon közel fogta magához a kürtöt, mivelhogy minden szentnek maga felé hajlik a keze.

Volt olyan, aki azt mondta, tárogatón tudna remekelni — a sajfer elavult hangszer. Olyan is, akinek öblös szája volt, már pedig a sajferfúvásnál szerényen össze kell csücsöríteni az ajkakat. Olyan is, aki azért nem akart fujni, mert a sajferfúvás után azt szokták mondani: „Lesonó habóó bijerusolájim“. Olyan is, aki azt mondta, csak orthodox sajferon tud fujni.

Egyiknek se sikerült.

Végre sok sikertelen kísérlet után az emelvényre állott egy ösztövé, gyöngé emberke, akibe csak háltni járt a lélek, s az úgy fujt, hogy egyenesen csuda volt. Amikor megkérdezték tőle a művészete nyitját, azt válaszolta: „a sajferfúváshoz lélek kell“.

Testvéreim! Akik zsidó sajfert akartok fujni, akik a zsidó fórumon akartok szerepelni: tanuljatok meg egy titkot. Nem lehet zsidó sajfert fujni zsidó göggel, amikor az ember csak leereszkedik a zsidó kile-hez, s azt hiszi, hogy tóra és zsidó istentisztelet és zsidó tudomány boruljon földig elébe, mivelhogy ő megtiszteli az eklézsiát.

Nem lehet zsidó sajfert fujni reszkető kézzel, zsugori marokkal, áldozatkészség nélküli közönnyel.

Nem lehet zsidó sajfert fujni fölfuvalkodott hiusággal, létrafoknak tekinteni a zsidóságot, kapaszkodással, a „jó remény fokának“ tartani a felekezetet különböző uborkafákra való fölkapaszkodásra.

Nem lehet zsidó sajfert fujni másfelé való kacsintással.

Meghalni egy öklömnyi kis „gaj“-ért, s lenézni máskülömben mindent, ami zsidó érték.

Nem lehet zsidó sajfert fujni a „szentek“ jelszavával. A magunk érdekei felé hajló önző kézzel.

Nem is lehet sajfert fujni úgy, hogy idejétmultnak tartunk minden zsidó eseményt s a sajfert csak tárogatónak szeretnők használni a magunk nagyságának világgá-kürtölésére.

Nem lehet sajfert fujni öblös szájjal. Kiabáló deklamálással. a kile-ben fujni a zsidó kürtöt, otthon pedig a gyereünk az Ave Máriát fujja ájtatossan.

Nem lehet sajfert fujni — és Jeruzsálemet átkozni.

Nem lehet sajfert fujni se neológ, se orthodox pusztá jelszavakkal. A sajferhez: lélek kell, zsidó sziv kell.

Nem lehet sajfert fujni... dehogynem lehet. Sőt nagyon is fujnak, sőt nagyon is lehet mindeme említett fogyatkozásokkal. Csakhogy nem illik és nem szabadna és nem zsidó sajferfuvás az ilyen. Furcsa diszharmoniak, infernális hangok kerülnek ma ki a zsidó sajferemből.

Lélek, sziv, zsidó sziv kell a zsidó kürtöz.

Hol vannak a méltó kürtösök?!

Meddig fujják még a régi, vigasztalan, repedt melódiákat?

Mikor reped meg kinjában a nyütt vonón a húr?!

Beszélgetés Fischer Gyula főrabbival Kornfeld Zsigmondról

A „Szombat“ utolsó számában bővebben foglalkoztam Radnóti József Kornfeld Zsigmondról irt könyvével és rámutattam arra, hogy téves beállításban emlékezett meg Fischer Gyuláról. Közben a kiváló főrabbi hazaérkezett nyári üdüléséből és így tőle, magától akartam megtudni, mi igaz mindabból, amire a Radnóti-könyv céloz. Mindenek előtt elküldtem hozzá Radnóti könyvét annak a bejelentésével, hogy néhány nap mulva bekopogtatok ajtaján.

Fischer Gyuláról köztudomásu, hogy teljesen visszavonultan él, „splendid isolation“-ban és ritkán áll rendelkezésre a sajtónak. Könyvtárában találtam meg a főrabbit, aminek sajátossága, hogy minden egyes könyv külön értéket képvisel és másodrendü könyveknek még a hátsó sorokban sem adott helyet. A kiváló főpap, korát teljesen meghazudtoló hévvel és hanggal prédikál a szószékről és a könyvtár létráján is olyan könnyen mozog, mint egy 25 éves fiatal ember. 44 éve rabbi; 11 évig Győrben, 7 évig Prágában, 26 év óta Pesten. Magasabb élvezet vele szemben ülve hallgatni, miként beszél tapasztalatairól, emberekről és történésekről. Itt-ott beleszó egy „Chidust“, egy tudományos novumot.

Beszél Kohner Zsigmondról, Neumann Ármin- és Amelieről, Kohut Sándorról, még azt sem felejtí el megemlíteni, hogy két világszép lánya volt, akiket még én is ismertem.

Végre rátér Radnóti könyvére, kiváló munkának jellemezte az életrajzot, megfigyeléseit és megállapításait csaknem mindenben helyeselte. Talált is a könyvben egyes kifejezéseket, melyeket annak idején ő használt Kornfeld Zsigmonddal kapcsolatosan. Itt azonban átadjuk a szót a kiváló főrabbinak:

„Kornfeld emlékezőtehetsége és esze félelmetes volt, megfigyelései és megállapításai démonikus erőt árultak el. Mendelssohn, Zunz, Krochmal, Graetz és Geiger műveiből olyan szakavatottsággal idézett, mintha a „Judaica“ speciális szakmája lett volna. Kivánom, hogy sok fiatal rabbi az övéhez hasonló tudás felett rendelkezzen.

Mikor Pestre jöttem, feleségével együtt vizitelt nálam és felszólított, hogy rövidesen keressem fel egyedül, még a rekonészansz ideje előtt. Harmadnap visszaadtam látogatását Bajzauccai lakásán. Ott tartott reggel 9 órától 1/21 óráig; csak azután ment be a bankba. Megbeszélte velem a hitközség ügyeit, és felszólított: dolgozzak ki egy tervezetet, miként lehetne a fiatalabb generációt megmenteni a zsidóságnak, mert nagyon sötéten látta a jövőt. Ekkor mondotta ama emlékezetes szavakat: „In unserer Gemeinde herrscht kein Geist, sondern ein Un-geist“ A megtisztelő megbízást vállaltam, de 3 hónapos határidőt kértem. Idő elteltével ismét felkerestem és újabb 3 órai tanácskozás folyamán kifejtettem előtte programomat, mely semmiféle lényeges reformot nem tartalmazott. Mindenekelőtt az Istentiszteletet tartottam szükségesnek áhíatosabbá és hangulatosabbá tenni a sok ismétlés kihagyásával, a hasonló tartalmu imák közül a fölöslegeseknek eltörlésével, néhány szivhez szóló, hazai nyelvűnek megtoldásával és a szombati hetileckéknek az egész hétre való elosztásával. Egy megfelelő imakönyv megszerkesztését ajánlottam erre a célra. Tudatában voltam és vagyok annak, hogy ilyen és hasonló intézkedések más téren is, nem érintik az ősi tradíció szellemét. Kardinális követelésem az volt, hogy egy második orgonás templomot építsen a hitközség, amelyben ez az Istentisztelet meghonosítandó volna. Komolyabb értelemben vett reformról azonban nem volt szó. Erre különben Kornfeld nem is gondolt és ezt én nem is vállaltam volna. 40 év előtt, győri rabbi koromban, felajánlották nekem a new-yorki Emmánuel-templomban a rabbiállást, 25.000 Dollár évi fizetéssel, de én habozás nélkül visszautasítottam a másokat talán csábító ajánlatot. Ott ugyanis szombat helyett vasárnap imádkoznak, kalap nélkül és az ünnepek megrovidítottak: erre én nem voltam kapható. A valóságban tehát így fest az én „reformer“ hirem. Én csak következetes maradtam és ma is azt hirdetem, amit fiatal seminarista koromban

SÜLTEKHEZ ÉS
MÁRTÁSHOZ
DESSERTHEZ ÉS
KALÁCSHOZ
GAZDASÁGOS ÉS KIADÓS

ביער
A
Ceres

100%-OS TISZTA
NÖVÉNYZSIR

követtem és ettől felkapott, hangzatos jelszavak nem tudnak eltéríteni.

Kornfeld Zsigmond a hosszúra nyult tárgyalás végén kijelentette: most én kérek hosszabb határidőt, mert ezen tervek keresztülvitele egy egész embert igényelnek. Ha szükség lesz arra, hogy az elnöki állást is vállaljam, erre is hajlandó vagyok, de előbb le kell mondanom összes többi tiszteletbeli állásaimról, mert különben nem bírnám a munkát. Akkor aztán megosztom minden időmet a bankom és a hitközség között. Mindez azonban csak úgy másfél vagy két év múlva következik be." Ez volt az utolsó beszélgetésem vele ez ügyben, mert rövidre rá betegeskedni kezdett, majd meghalt. Ez az igazság a Kornfeld ügyben. Aki Radnóti urat másként informálta, az nem ismerte a pontos részleteket."

A kiváló főpap ezután áttért most aktuális kérdésekre, melyek nem férnek el ezen cikk keretében.

Az idő közben elrepült és én nem nagyon szívesen mondtam búcsút és fejeztem be az épp oly megtisztelő, mint tanulságos beszélgetést.

Dr. Kenéz Kurländer Ede.

Bibliai micvómunka

Irtá: Dr. HAJDU MIKLÓS,
a Pesti Izraelita Hitközség előjáróhelyettese

Vezeklésnek és bűnbánatnak Nagynapjai előtt új védőbástyát építünk: az Ezra Takaré- és Hitelintézet az önsegély és kölcsönösség bibliai gondolatában alapozza meg zsidó existenciák intézményes segítésének módját. A gazdasági helyzetnek mai bénultságában és dermedtségében a zsidó kenyérkereső sorsa busabb, sivárabb és vigasztalanabb, mint valaha. Láttuk hosszú esztendőik gazdasági dekadenciájában a pusztulás és pangás vészjeleit. Láttuk a pauperizmus seregének növekedését, jobb sorsra érdemes zsidó erőknél és képességeknél fogyatkozását és sorvadását, láttuk, hogy apák, anyák és gyermekek kezéből a falat száraz kenyeret tépik ki. És megse hitük, hogy azon a kiszikkadt, szűk területen, ahova főiskolának, földművelésnek, birtokszerzésnek, tisztviselői elfoglaltságnak, hatósági engedélyezéseknek, iparjogosításoknak numeruszklauzusa a zsidóságot beszorítja, a kenyértelenségnek és munkátlanságnak ilyen borzalma támad, mint aminő ma áll előttünk.

A szózatban, amelyben az Ezra a nagynyilvánosság elé viszi messzi távlatokat érintő elhivatásának eszményeit, a bibliai micvómunka ideáljait. — a zsidó végzet vészkiáltása és a

Tóra szava szól hozzánk. Az önsegély gondolata nagy és átfogó kötelékben egyesíti az összességet: Testvéreinket, Egész Izraélt. Gondoljon mindenki az elkövetkezendő idők tömegnyomorára: hallja mindenki apáknak, anyáknak, kenyerüket vesztett szegényeknek és tehetetleneknek jajszavát.

Mi kis falusi templomunkban vezeklésnek és bűnbánatnak Kol-Nidrét váró áhítatában hívó lelkeknek szentéletű őre és gondozója jár körül a Széfer Tórával és hirdeti a Zsoltáros üzenetét: Aur zórua lacadik uljisré lév szimchó..... Fényesség árad az Igazaknak és boldogság a Jóságosoknak...

Közömbösség távlatának rideg fedezékéből nem nézheted, Testvérem, a zsidó kenyérkereső borzalmas hajszeját. De együttműködő és együttérző szolidaritásoddal áldjad a sorsot, amely neked, családnak, gyermekeidnek kenyeret, erőt, hívó hitet és reménységet ad a munkára. Fényesség árad az Igazaknak és boldogság a Jóságosoknak...

Az EZRA Takarékos és Hitelintézet Hivatása nemzeti megvilágításban

Egy Levaticch nevű fajmagyar azt írta, hogy a magyar zsidó parazita, és mint ilyen az ország kizsákmányolására törekszik. Eme hazug beállítással szemben tény az, hogy a magyar zsidóság hosszú évtizedeken keresztül az ipar, a kereskedelem és a mezőgazdaság kimélyítéséhez, nagyarányú kiterjesztéséhez és fellendüléséhez munkájával nemcsak hozzájárult, hanem annak zászlóvivője volt, magyar nemzeti szempontból feladatát becsületes munkával, szakértelemmel, hűséggel, odaadással, szorgalommal teljesítette és ezen ténybeli igazság nemcsak itt, az ország területén, hanem a világ minden mértékadó tényezőjénél a legteljesebb elismerésre talált. Ez az igazság és nem az, amit Haász püspök ur a rádióon keresztül „utnak indított“.

No de e rövid cikk keretében még csak szükségesnek sem tartom, hogy ezzel a Levaticch nevű egyénnel hosszassabban foglalkozzam (erre érdemeket igazán nem szerzett), de nem óhajtom Haász püspök ur igaztalan kritikáját sem további bírálat tárgyává tenni; ő is jobban cselekedett volna, ha a magyar zsidóságra vonatkozó nagyszerű megállapításai helyett idejét egyházának és fiainak szenteli, mert a magasztos krisztusi hivatás őt tulajdonképpen erre is kötelezi. De valahogyan úgy éreztem, hogy a közelmúltban történt, eme nagyjában egyirányú kilengésszerű „tudományos munkássággal és hangos rádiózással szemben, a most alakulandó EZRA Takarékos- és Hitelintézet célkitűzését rövid vonásokban, teljes objektivitással ismertetnem kell.

A háboru, a kommunizmus és az ezután következő forradalomszerű kilengések és — ha szabad megemlítenem — egy téves kiinduláson alapult kormányzati rendszer munkája következtében, a magyar közgazdasági élet terén végigszárguló vihar nagy részben meggyengítette, sőt megsemmisítette, mert egzisztenciájukban jóformán tönkretette, hittestvéreinket, akik — miként fentebb írtam — különösen az ipar és kereskedelem terén, de a mezőgazdaság ágazataiban is, hosszú évtizedeken keresztül a magyar nemzeti ügy szolgálatában állottak. Egy nemes cél lebegett szemük előtt: mint hűséges fiai hazánknak, kötelességszerűen szolgálatot teljesíteni és maguknak, családjuknak, gyermekeiknek megélhetését és jövőjét emberi számítás szerint biztosítani.

A közpályákon való elhelyezkedés lehetetlensége, a numerus clausus és sok egyéb kényszerítő körülmény folytán a kereskedelem és ipar terén kell, letört és meggyötört, hittestvéreinknek továbbra is munkálkodniuk és mindent akadályt, amely eléjük hárul, összefogással, összetartással, kemény munkával, szorgalommal, erővel és hozzáértéssel elhárítaniuk.

Az egymás iránti bizalom és az egymásra utaltság ime szükségessé teszi, egy olyan intézmény felállítását, amelynek keretében különösen a kis zsidó egzisztenciák támogatást nyernek és a hitelélet terén olyan segítő eszközöz jutnak, amellyel a munkájuk elé tornyosuló akadályokat elhárítva, a saját, jól felfogott érdekükben is, tovább dolgozhatnak. Az EZRA Takaré- és Hitelintézetet eme magasztos cél szolgálatába állítjuk. Az EZRA mutatja azt az utat, amelyen haladva, főleg az ipar és kereskedelem terén szükséges hitel igények kielégíthetők lesznek és ez annál inkább és annál nagyobb mértékben lesz teljesíthető, ha a most alakítandó EZRA Takaré- és Hitelintézet nemes törekvései a magyar zsidóság minden rétegében megértésre talál és ennek folyamányaként a közös cél jobban és biztosabban elérhető lesz. Éppen ezért gondolunk és okvetlenül számítunk a magyar zsidóság ama nagy tömegének a bekapcsolására is, akik szabad pályán működnek, vagy mint tisztviselők fungálnak, mindazokra a magyar zsidókra, akik egymásra találnak, hogy kölcsönösen támogathassák egymást.

Mindezekből önként következik, hogy az EZRA Takaré- és Hitelintézet munkássága egyetemes magyar nemzeti szempontból is felette

Ülő butorok

tisztítása lebontás nélkül, felelősséggel,

„Király” vegytisztító,

festő és gőzmosógvár. Függyönyök, szőnyegek tisztítás esetén nyáron át **ingyenes megóvásban** részesülnek.

Budapest, IV. Magyar-utca 3. Tel.: 851-29.

VII. Király-utca 15. „ J. 313-35.

Gyár : VI. Hajdu-u. 12-14. Tel.: 931-95, 902-97.

fontos, mert e munka eredménye az adóalanyok megerősítésével, az ipar és kereskedelem fellendülésével szoros kapcsolatban áll. Az pedig sarkigazság, hogy az ipar és kereskedelem nagysága fokmérője egy ország gazdagságának, mert ahol az meg van, ott van kereseti és elhelyezkedési lehetőség, ott van kultúra, ott van erő és eme tényezőknek az erejével lesz elérhető a mi óhajunk, reményünk és minden vágyunk: Nagy-Magyarország felépítése.

Erdős Dezső m. kir. kormányfőtanácsos.

Landesberg Áron vejének és Dr. Hevesi Simon apósának temetése

Irta: Dr. Schwarcz Benjámín körzeti rabbi

Augusztus 30-án kísérték utolsó útjára a rákosi orthodox temetőben Bródy Simont, a kiváló talmud tudóst, aki 95 éves korában fejezte be földi pályáját. Erre az utra a megdicsőültet nagy és diszes közönség kísérte. Nagy volt, mert sok százan álltak körül könnyes szemekkel a nagy halott koporsóját és diszes, mert az igen népes gyülekezetben alig néhányan voltak, akik nem a benétórák köréből kerültek volna ki. És akik ott voltak, valamennyien igaz szívvvel és bánatos lélekkel gyászolták a nagy halottat, aki a zsidó tudománynak szuverén fejedelme volt. Még abban sem találtak vigaszt, hogy a megdicsőült. az átlagos emberi kort jóval meghaladó időt ért el, mert a koporsónál csak azt érezték, hogy meghalt valaki, akinek a helyét senki be nem tölti.

Nagy kornak és nagy időknak volt utolsó szemtanuja és óriásoknak méltó kortársa. Annak a kornak és azoknak az időknak volt szülöttje, amikor még a tudás volt a zsidó közösségben a tiszteletnek és az elismerésnek egyetlen kritériuma és aki még közvetlenül merithetett „a kutból, melyet fejedelmek vájtak és amelyet a nép nemesei ástak“. Ennek a kornak nagy mesterei, mintha a jabnei iskolából kerültek volna ki, szellemi harcaik hasonlatosak voltak a R. Gamaliél, R. Jósua és R. Akiba harcaihoz, akik még az égieknek sem engedtek beleszólást vitájukba, akik önérzetesen és dacosan utasították vissza még a menyekből jövő baszkolt, mert a Tóra nekik adatott.

Megrendítő volt Sussmann rabbinak, a mindenkinek szívéből fakadó szavai, hogy most Tórát temetnek és, hogy e tetemet magabazáró frigyládánál egyszerre gyászolnak és ujjonganak: gyászolnak a földiek, akik Bródy Simont elvesztették és ujjonganak az égiek, akik őt tőlünk elhódították. A Chaszam Soffer egyik legkiválóbb tanítványának, Landesberg Áron, Nagyvárad tudós rabbijának volt, már ifjkorában is tudásával és éles elméjűségével, feltűnést keltő tanítványa, akit a nagy mester méltónak talált arra, hogy néki feleségül adja, tudásáról és sziporkázó szellemességéről legendás alakjává nőtt, Kecsi leányát. Amikor én 40 esztendővel ennekelőtte, mint kis diák Nagyvárad-

ra kerültem, Bródy Simon már elkerült onnan, de nagybátyám házában, aki maga is Landesberg legkedvesebb tanítványai közé tartozott, számtalanszor hallottam hozsannákat Bródy Simon végtelen tudásáról és feleségének közszájon forgó szellemes és sziporkázó mondásairól. Amikor a Landesberg utódjává választott Fuchs Mór, a Kszáv Szoffer kedveltje, 1881-ben Nagyváradra került, az Iszur Chal Iszur Szugjével foglalta el rabbi székét, a váradi templom olyan szellemi tornának volt a színhelye, amelyet még két évtized múlva is áhitattal és csodával emlegettek és Fuchs Mór nagy tudását azzal igazolták, hogy még Bródy Simonnal szemben is megállta a helyét. Ennél nagyobb elismerést Fuchs Mór nem is kaphatott. Kevesen vannak már, akik értékelni tudják, mit jelentett az: valakinek tudását elismerni Váradon, ahol százan és százan buvárkodtak nappal és éjjel a szent tanban, és ahol reggel és este egybegyültek a város legtekintélyesebbjei „tanulni“. Ez a város olyan volt akkor, mint valaha Szeferisz és Tibériás, minden utcájában volt egy tanház, melyben naponként vívták a tudósok százai, nagy szellemi harcaikat. Büszkék és öntudatosak voltak, lenézték még Pozsonyt is, bár az ország zsidó tudományának az egész világon elismert szellemi gócpontja volt. És ebben a városban nem volt senki, aki nem a legnagyobb tisztelettel és hódolattal adózott volna Bródy Simon páratlan, nagy tudásának. És méltó volt hozzá hitvese, Landesberg leánya: Kécsi. A váradi aranyifjuság, mely akkor Bécsben és Berlinben végezte egyetemi tanulmányait, és akik közül nem egy lett országos hírnevű, ha hazakerültek Kécsinél találkoztak, aki valóságos központja volt a művelt ifjuságnak. Dr. Neumann Ármín, aki szintén az ő köréhez tartozott, azt mondta egyszer róla, hogy most már érti, hogy a Mendelssohn utáni korban, zsidó asszonyok megteremthették azokat a szalónokat, amelyek Berlin szellemi életének centrumaivá lettek. Kécsi volt Nagyvárad „Herz Henriettje“. De zsidó tudásban Kécsi azokat is felülmulta. Tőle származik az a végtelenül szellemes mondás, amit egy ottani szereplő egyénre alkalmazott, ez a páratlanul szellemes asszony. Az illető hétszer lett fizetésképtelen és mikor ezen néhányan megbotránkoztak, Kécsi azt mondotta: ő, mint jó zsidó, csak az irás szavait teljesíti, mert írva van: „Hétszer bukik a jámbor, de mindannyiszor talpra áll“. Róla mondták Váradon, hogy Perls Máyerel is folytatott tudományos vitát.

A Bródy párnak gyermekei is méltók voltak a kiváló szülőkhöz. Az egyik leányuk dr. Hevesi Simon vezető főrabbinak hozzája méltó hitvese aki a fővárosi zsidó társadalmi életnek egyik legkiválóbbja, a zsidó papnének ideális tipusa. Fiai, a korán elhunyt Miksa, mint író és Ernő, mint zszurnaliszta szereztek dicsőséget a Bródy névnek.

Bródy Simon temetése méltó volt a nagy halotthoz, valósággal hódolattá magasztosult a Tórának. A taharóht tudós és szentéletű férfiak végezték és megrázó volt imádságuk és a halotthoz méltók voltak a beszédek is, melyek koporsójánál elhangzottak. Elsőnek Sussman pesti orth. rabbi parentálta el, utána Dr. Ábrahámsohn Hermann és végül a „Sasz-Chevrá“ nevében, annak elnöke Klein M'á'r'k'u's'z.

Koporsóját úgy vitték örök nyughelyére, mint egy frigyládát.

Olvasom, . . . nem olvasom . . .

Nem olvasom

A VI. községkerületi közgyűlésen dr. Klár Zoltán felpanaszolta, hogy az általa beadott petíciót még mindig nem tüzték ki tárgyalásra. Most először hangzott el a hitközség nagytermében dr. Klár gordonkás, meleg hangja és noha szelet vetett, nem aratott vihart, mert báró dr. Kohner Adolf higgadt politikus iskolázottsággal és arisztokrata tapintattal előadott válasza után a hullámok elsimultak. Végül az aposztrofált Sándor Pál szólalt fel és atyai tanácsokkal látta el dr. Klár Zoltánt, mondván: miként a politikában ő, a mindenkori ellenzék ezidőszerint hallgat, ugyanigy a hitközségi életben is vannak periódusok, mikor minden ellenzéki hang káros.

Érdekes, hogy Vázsonyi Vilmos első hitközségi beszéde szintén a VI. községkerület közgyűlésén hangzott el. Élesen támadta Schweiger Márton, 'az akkori orsz. elnököt, hogy a kongresszusi zsidóság egyeteme miért nem áll a recepciónális küzdelem élére. Vázsonyi akkori beszéde nagy vihart keltett.

Olvasom

. . . Köztudomásu. hogy az ismert felekezeti hetilap az antiszemizmusknak főfészke, élesztője és elmélyítője. Hajlandó vagyok ezt népszavazással is igazolni. Ha kialvó-

félben van éleszti a tüzet, ha itt-ott felcsap a régi kialvó tűznek egy-egy lángja: siet olajat önteni a tüzre, hogy aztán a tüzoltó szerepében érdeket szerezzen. Tessék emlékezni az aug. 22-iki számra. A 16 oldalas lap csaknem kizárólag Haasz püspök rádióbeszédével és a Töreký-tanács ítéletindokolásával foglalkozik oly hangnemben, mely semmire sem jó, csak arra alkalmas, hogy az antiszemiták táborát szaporítsa. A Töreký-ítélet még nem jogerős, a Haasz püspök beszédét csak komor méltósággal szabad visszautasítani.

Olvasom

. . . szomoruan és keserőséggel Haasz István tábori püspök ismert rádió-beszédének hiteles szövegét. „Felujlnak régi sebeink“ közepkori hangon vádolnak bennünket ártatlanul. A középkorban minket okoltak a pestisért, mi gyaláztuk volna a szentostyát, keresztényvér kellett a pászkához, holott mi ezeréven át ettük a pászkát, még mielőtt volt kereszténység. Most a kommün minden bűnét a nyakunkba akarják varrni. Hogy ez mennyire nem helytálló, ideiktatjuk a szovjet legujabb tizparancsolatát, mely most jelent meg a közelgő ünnepekre tekintettel. Ez a legjobb cáfolat és ez hirdeti hangosan, mennyi köze van a zsi-

dóságnak a szovjet rendszeréhez.

Az atheisták szövetségének központi bizottsága a következő „tízparancsolat“-ot bocsájtotta ki, amelynek célja, hogy a zsidó ünnepek elleni harcot kimélyítse. Brutális módon mutatja ez az intézkedés, hogy mennyire „elzsidósodott“ Szovjetország a valóságban:

1. Minden gyárban, telepeken, iskolákban, klubokban és egyesületekben előadások tartandók a következő témákról: „Kollektivitás és vallás“.

2. Rosch-hasonó és Jomkipur napjain kirándulások rendezendők, vallásellenes filmek bemutandók és csak olyan szindarabok adandók elő, amelyeknek tartalma vallásellenes. 3. A nagy ünnepek helyett „nemzeti munkanapok“ proklamálандók, amelyeken való részvételre mindenki felhívandó. 4. Vallásellenes kiállítások tartandók. 5. A rádió a vallásellenes propaganda szolgálatába állítandó. 6. A zsidó ünnepnapokon különféle összejövetelek tartandók, amelyekre különösen az ifjúság és a nők egybehívandók. 7. Nagyszabású szervezkedés indítandó az atheisták szövetsége tagjainak létszámemelése szempontjából. 8. Gyűjtés indítandó egy hadihajó építésére, mely hajó a következő nevet viselje: „Apikoires“. 9. A vallásellenes propaganda iratok nagy számban terjesztendők a gyarmatokon és gyárakban. 10. Az atheisták szövetségének városi tagjai tartoznak a zsidó ünnepeken a falvakba vonulni és a falusi lakóságot (parasztokat) arra bírni, hogy gabonájukat a kormánynak szállítsák be.

Olvasom

... A Zsidó Ujságban, hogy a pesti neolog hitközség már évek óta nem alkalmaz férfi-hitoktatót, csak nőket. (Lehetséges ez?) Megemlíti továbbá, hogy a berlini szélső neolog rabbiképző, „Hochschule für die Wissenschaft des Judentums“ ez évben már több nőt is felvett hallgatói közé. Majd így fejezi be szellemes irását: „egy kis fantáziával el lehet képzelni, hogy a rabbiszemináriumok nőket képeznek ki, akiknek chazoku-joguk lesz apjuk rabbiállítására s így előállhat az az eset, hogy a rabbi felesége jótékonyági estélyeket rendez, a leánva pedig buvárkodik a szent könyvekben, azaz az anva *lady-patroness* lesz, a leánya *lady-rabbonesz*.“ És mi lesz az ilyen rabbinő férjének a címe?

Olvasom

Budapesten a múlt hetekben elhunyt az erdélyi orthodox iroda megszervezője és első elnöke: Ullmann besztercei rabbi. Az uralom-változás után összehívta az orthodox rabbikat és a régi magyarországi mintára megalakították a különálló orthodox szervezetet, amikor a nem orthodox hitközségek még nem is gondoltak a tömörülésre. Ugyanigy történt Szlovénzkóban. Az új irodáknak valamiből élniök kellett s így rávetették magukat a peszachi liszt és a peszachi cukor monopolizásából eredő jövedelemre. E rituális monopoliumot természetesen féltetni kellett a legszélsőbb reakciót kép-

viselő fanatikusoktól s jóban kellett velük lenni, nehogy vallási aggodalmakat hangoztassanak, esetleg konkurrens vállalatokat létesítsenek. Így magyarázható az, hogy az elhunyt beszercei rabbi, egy egyénileg békés s türelmes férfit, fegyverbarátságban élt a szélsőséges nagykárolyi chaszid-rabbival, Teutelbaum Joéllel s keresztül erőszakolta szatmári megválasztását dacára annak, hogy a község zöme hallani sem akart róla. Ugyanebből az okból folytatja Weber Kálmán rabbi, a szlovenszkói orthodox iroda elnöke ugyanezt a politikát. Bár gyermekeit igen modernül neveli — egyik fia most ping-pong versenyen győztes lett — a cukor és liszt okából a szélsőségesek intenciója szerint kénytelen vezetni az ügyeket. Így tehát a régi zsidó mondás: „Ha nincs Tóra, nincs liszt“ (im én Tóra, én kemach) ebben az összefüggésben ezt jelenti: Ha az irodák a pártpolitikai Tóra szempontjából nem lesznek eléggé megbízhatók, akkor nincs — peszachi liszt-monopólium, sem jól fizetett állás.

Olvasom

A bécsi hitközségnél már hosszabb idő óta működik egy „takarékosági bizottság“. Újabban Berlin is kénytelen a kiadásokat lesrófolni és ennek folytán beszüntették a jeruzsálemi egyetem szubvencionálását. Az indokolás nem restelte nyíltan bevallani az anticionista tendenciát. Mert a 12 ezer arany márka szubvenció igazán nem komoly tétel egy 7 millió márkás büdzsében. Ellenben nálunk a „takarékoság“ jegyében beszüntettek

minden könyvvásárlást. Lesz gyönyörű könyvtárterem, de könyv nem lesz, mert nincs pénz. Nincs pénz, ez igaz, de akkor minek kellett 100.000 pengős orgona?

Nem olvasom

Szabolesi Lajos nem nyugszik, nem alszik és a „Középkor“-ral szerzett babérokat most öregbiteni akarja. A „Jiszgádál“ című elkopott gramofonlemezt most filme-síti. E célból felvételeket eszközölt az izr. temetőben. Remélhetőleg nem a vezetőség engedélyével. Mert az mégis csak abszurdum, hogy az ősök megszentelt sirköveit elvigyék a mozi-mozi-moziba.

Nem olvasom

Bródy Simon temetéséről jövet átengedtem, rabbi barátomnak, dr. Schwarcz Béni-nek azt a megtisztelő feladatot, hogy ő parentálja el a zsidó tudósok nesztorát, a nagyváradi származásu Gaonok Gaonját. Szó szerint leközlöm a nekrológot, noha én azt megfelelőbb orthodox hangnemben irtam volna meg. Engem gyermekkori emlékek fűznek hozzá, ki gyakori vendég volt a szülői háznál. Neológ szem nem tudja kellően értékelni az efajta temetés komor fenségét, annak a magasztosságát, miként tudják az orthodoxok megbecsülni az igazi tudományt. Kórus és kántor nem énekel, ellenben a gyülekezet minden tagja imádkozik. Fény, pompa, virágdisz hiányzik, a ma élő nemzedék ezt barbarizmusnak

minősíteni, de mi, a régi iskola neveltjei tudjuk: ez az igazi, ősi zsidó temetés.

Olvasom

Dr. Stein Viktor elnöklete alatt működő szlovenszkói „Jesurun“ hitközségi szövetség (a nem orthodox hitközségek egyesülete) a szünidőben továbbképző tanfolyamot szervezett, melynek célja az újabb filozófiai irányok megismertetése volt a felső gimnáziumban működő hitoktatókkal, hogy ezek ismeretében az érettebb ifjúság előtt eredményesebben védhesék meg a zsidóság tanításait. A tanfolyamot dr. Schweiger Lázár, nyitrai főrabbi vezette, aki a mai vallásfilozófiát adta elő, továbbá megállapította a zsidóság viszonyát a materializmussal, a monizmussal, a darvinizmussal szemben. 11 tanító vett részt a tanfolyamon, mindegyik 1000 korona ösztöndíjat kapott a hitközségi szövetségtől. Hisz nálunk, Magyarországon is szükségesek volnának ilyen tanfolyamok — ezt mindenki tudja. És, hogy a Pest-budai hitközségek, az országos iroda, az országos izr. tanítóegyesület, sőt — horribile dictu — az orthodox iroda köré csoportosuló hitközségek, miért nem rendeznek ilyen kurzusokat? — azt senki sem tudja. Illetőleg — azt is tudja mindenki.

Nem olvasom

. . . A balatonfüredi izr. tanítók üdülőtelepén már megvalósították a kasrusz-unifikációt. Mindhárom felekezet orthodox, neolog, status-quo tanítók szeretetteljes ba-

rátságban üdülnek együtt a magyar tenger partján. Nincs ott elkülönülés, csak kedves megértés. Háromszor napjában imádkoznak és a konyha vezetése is kizárólag az *orthodoxok* kezébe van letéve. Teljesen és tökéletesen megbízhatóan, akár a „Landróf“ is ehetik ott. Ezt nálamnál sokkal nagyobb korifeus is megállapította. Előttem, *Frankl Adolf* felsőházi tag látogatta meg az üdülőtelepet.

Nem olvasom

Egy szlovenszkói barátom a következő hihetetlen történetet mondta el: Adva van egy régi szlovákiai község rabbija már többszörös nagyapa, de mégsem higgadt le annyira, hogy fölényes bölcsességgel nézze az apró hitközségbeli torzsalkodásokat. Egy izben egy haragosa elhunyt, a család nem akarta funeratornak, de ő kéretlenül odaállt, s tartott egy oda nem való filippikát. A jelenlevő chevraelnök azt mondta erre, hogy kegyeletsértés. A rabbi ur erre fogta magát és „chilul hasém“ ide, „chilul hasém“ oda — beperelte az illető urat. Pedig, amennyire tudom, a Sulchan Aruchban is benne van, hogy egy ember végtisztességén ne engedjenek aktiv részt a kimondott ellenségnek. Milyen emberségesek és bölcsek voltak a régi rabbik — gondolhatják az illető pereskedő rabbi községében.

Olvasom

Az országos rabbiképző intézet ezidei értesítője tudományos értekezéssel egybekötve

jelent meg. Az értekezés két XIII.-ik századbéli nyelvtani traktátust tartalmaz, amelyhez sajnos nem értek. Az értesítői részből megtudjuk, hogy egy talmudi pályatételt az iskola hallgatóival (teológiai csoport) szemben az intézet egy fiatalabb tanulója, a gimnáziumi csoportból nyert meg. Megnézzük a névsorból, ki a pályadíjnyertes diák? **Kiderül** hogy a *VI. gimnáziumot végzi, mint ismétlő*. Hát lehetséges-e, hogy aki a talmudi kazuistikában járatos, az ne bírjon megbirkózni az ablativus absolutussal, vagy a gyökvonással? Még egy más kérdés: hát olyan talmudi pályakérdéseket adnak fel a szemináriumban, hogy egy bocherli megoldhatja? Hát hol van az, amiről szemináriumokkal olvasunk: tudományos módszer, szisztéma, önállóság? És ha egy kis bócher képes megoldani egy talmudi pályázatot és szisztéma, módszer, stb. mind benne van a dolgozatában, — akkor még mire taníthatja meg a főiskola? Az aférnek azonban furcsa vége lett. Az intézet úgy oldotta meg a hallgatók presztizsének megóvását, hogy eltiltotta a tanulókat a pályázattól. Ez aztán elintézés: numerus clausus a gemorénál, avagy: *keresztény kurzus a talmudi kurzusban*.

Olvasom

. . . Augusztus 17-én volt 150 éve annak, hogy a budai egyetemen, Oesterreicher Manesz Józsefet, „Analyses aquarem Budensium“ címen megjelent disszertá-

ciója alapján orvossá avatták. Oesterreicher Manesz József az első diplomás magyar zsidó orvos nevéhez fűződik Balatonfüred gyógyfürdő megalapítása és felvirágoztatása, melynek gyógyvizére ő hívta fel a külföldi szakértők figyelmét. Érdekesen emlékszik meg a „Magyar Hirmondó“ egykoru száma az első magyar zsidó orvossá avatásáról, melyről a következőket írja: „A budai kir. Universitas II. József császár Ő felségétől különös parancsot vett az éránt, hogy ezentul az orvosi főbb szabadság, vagyis az orvosdoktorság nemkatolikusoknak is azon módon, valamint katolikusoknak megadassék. Most abbeli méltósággal egy zsidó, Oesterreicher Mánesz József uram tiszteltetett meg. Nincs kétség benne, hogy ezen új rendtartás az Universitasnak virágzására ne fogna szolgálni. A megnevezett orvos-doktor, ki is nemrégén a Budai és más azon vidékbéli orvosságos vizekről bő és jeles remekírást adott világra, születésére nézve Budai, ennek utána pedig a Füredi savanyu viznél hivatalos Orvos léssen“. Az első magyar zsidó diplomás orvos egyébként szép karriert futott be, amennyiben II. József utóda I. Ferenc érdemei elismerése fejében arany érdeméremmel és az osztrák császári kamerális főorvosi címmel és jelleggel tüntette ki. Oesterreicher a korabeli magyar tudósok ama nagyon kis csoportjához tartozott, kik tudományos műveiket magyar nyelven írták, vagy az idegen nyelvű művet magyar nyelven is megjelentették.

Ernszt Sándor miniszter numerus clausus nyilatko- zatának külföldi hatása

**Illetékes helyről Friedmann Ignácot és Patai Józsefet
kérték fel a nyilatkozat értelmének kifejezésére**

Ernszt Sándor vallás- és közoktatásügyi miniszter egyik nyilatkozatával kapcsolatban külföldi lapokban és különösen a külföldi zsidó sajtóban, olyan közlemények jelentek meg, amelyek a miniszter szavaihoz mindenféle messzemenő kombinációkat fűznek. Illetékes helyről *Friedmann Ignác dr.-t* és *Patai József dr.-t*, a *Jewish Agency* magyarországi képviselőit felkérték annak közlésére, hogy *Ernszt miniszternek egy pillanatig sem volt szándékában bármilyen felekezeti kérdést felvetni, vagy érinteni.* Amikor a „numerus clausus“ kifejezést használta, egyáltalán *nem gondolt arra, hogy a külföldön oly odiózus képzeteket keltő felekezeti korlátozásokra fogják magyarázni, ami a miniszter felfogásától teljesen távol áll.* A miniszter előtt a mai súlyos viszonyoknak megfelelő foglalkozásbeli átrétegződés általános problémája lebegett, amihez az intellektuális proletariátus csökkentése és a praktikus pályákra való terelődés is tartozik, ami éppugy érdekli például a parasztságot és földműves munkásságot, mint más válságba jutott gazdasági rétegeket. De azt is, mint távoli jövőben felmerülő kérdés-komplexumot érintette, amiből semmiféle intézkedés aktualitása nem következethető, *annál kevésbé bármilyen jogkorlátozás felekezeti alapon.* Legjobb bizonyítéka ennek az, hogy *Károlyi Gyula* gróf miniszterelnök első képviselőházi bemutatkozó beszédében a leghatározottabban kijelentette, hogy *„ebben az országban felekezeti alapon nem szabad különbséget tenni polgár és polgár között“.* Sőt a miniszterelnöknek e kijelentése folytán a keresztény gazdasági párt vezére, *Wolff Károly dr.* indittatva érezte magát, hogy egyidejűleg kijelentse, hogy *a felekezeti elnyomást a keresztény etikával összeegyeztethetőnek nem tartja.* Az „uj numerus clausus-ról“ szóló hireszteléseket tehát a legendák körébe kell utalni. Ezen alkalommal kijelentették a Pro Palesztina nevezett vezetőinek, hogy a *Jewish Agency* törekvéseit illetékes helyen ismerik és emberbaráti céljait kellőképen méltányolják. Jól tudják, hogy Palesztinában mily nehéz munkát kellett elvégeznie, hogy azok a kiváló eredmények, amelyeket az ujjaépítés már eddig is elért, megérlelődhessenek.

H I R E K

Stern Samu

elnök jelentős nyilatkozata a VI. községkerületi közgyűlésen

A magyar zsidóság minden alkalommal megtette a maga kötelességét állammal és felekezettel szemben és ezért nekem azzal a méltatlan támadással szemben, melyről az elnök ur az ő megnyitójában említést tett, az az álláspontom, hogy meg kell őriznünk nyugodtságunkat és higgadtságunkat, nem szabad, hogy félrevezessenek bennünket, ha még ma is adódik olyan eset, amikor parazitáknak lehet bennünket nevezni. Akik ilyesmire ragadtatják magukat, azok azt hiszik, hogy ők a zsidóságnak ártanak és nincsenek tisztában azzal, hogy az ilyen megnyilatkozásokkal csak az országnak ártanak. Mert elvitázhatatlan az ilyen elszólásokkal szemben is az igazság, hogy abban a nagy gazdasági és erkölcsi emelkedésben, amelyet ez az ország, a mi hazánk, béke idején el tudott érni, a magyar zsidóságnak jelentékeny része és szerepe volt. És állítom azt, hogy ezt az országot, a mi megcsonkított hazánkat, régi állapotába, a régi jó viszonyok közé visszavezetni csak úgy lehet, ha ebben a munkában a magyar zsidóság is teljes erejével és hazafias érzésével, zavartalanul részt vehet.

HAZASSÁG. A közbecsülésben álló Nádas Lipót igazgató egyetlen leányát, Tessát, augusztus 30-án vezette oltárhoz Borbás Imre. Az esküvőn megjelentek a hitközség és a Chevra Kadisa képviselői, a társadalom előkelőségei és a barátok nagy számában. Az esketési szertartást dr. Hevesi Ferenc főrabbi végezte, dr. Pollák Gyula kántor segédlete mellett.

UJ HITKÖZSÉG. A zelizovcei hitközség elszakadt a lévai neológ hitközségtől és önálló orthodox hitközségként alakult meg. Az új hitközség dr. Holzer Benő elnöklete alatt, egyhangú lelkesedéssel megalapította rabbinak Jung-

reisz Áront, a vámosmikolai híres rabbi család sarját.

HALÁLOZÁSOK. Dr. Lengyel Izidorral ama régi típusu ügyvédek egyike halt meg, aki a mai világban nem ért el sikereket és eredményeket, mert nem akart és nem tudott a ma arriváltak módszereihez nyulni és azokból élni. Rendkívüli és tiszta emlékezőtehetsége, mélységes jogászi tudása, lucidus elméje messze kiemelték őt az átlagos ügyvédek sorából. Aligha tudott többet héberül, mint imádkozni, talmudfoliáns nem került a kezébe és mégis a talmudiskola deriváltja volt: boncoló esze percek alatt kihámozta a lényegét és az volt főjellemvonása,

hogy mindjárt a kuriai bíró szemüvegén át állapította meg a tényállást és az abból levonható jogi következtetéseket. Ügyfeleit úgy hallgatta ki, mint egy vizsgálóbíró és az így felvett első jegyzőkönyv csaknem szószerint egyezett a majdani kuriai ítélet indokolásával. Kevés hozzá hasonló tiszta elméjű emberrel találkoztam az életben. Ha dzsentrinek születik, okvetlen bevonják a törvényelőkészítő munkába, vagy mint kuriai tanácselnök fejezi be életét. Nagyon okos ember volt. Keveset beszélt, önmagáról soha. Néha azzal kérkedett, hogy nem magyarosította a nevét és írott bizonyítványok szerint már a dédapja is „Lengyel” volt. Mindent megértő és mindent megbocsájtó szelid szép szeméit most örökre lehunyta és elvonult az örök néma-birodalomba, hol mindenki egyformán néma és egyformán egyenlő. Özvegyén kívül két fia gyászolja: Lengyel István szerkesztő és dr. Lengyel Géza ügyvéd. Augusztus 11-én temették el a rákoskereszturi izr. temetőben. A szertartást dr. Hevesi Ferenc végezte Tkács Izrael főkantor segédlete mellett. — Fényes Arturné Unger Jolánt, Fényes Artur, az Angol-Magyar Bank igazgató-főtákarának nejét, akit a főváros társadalmának széles köreiből becsültek és szerettek, a gazdasági világ számos kitünőségeinek jelenlétében temették el vasárnap délelőtt 11 órakor a farkasréti temető halottasházából. A gyászoló közönség sorában ott volt Fleissig Sándor, a tőzsde elnöke, Kálmán Henrik, az Angol-Magyar Bank igazgatója, Hella Béla, Rudas Gyula, Földes Albert, Molnár Samu, Korodi Sándor és Szegő Zsigmond igazgatók,

valamint a fővárosi pénzügyintézetek számos vezető férfia, A budai hitközség Kriszhaber Adolf dr. elnök és Szántó Jenő alelnök vezetésével jelent meg a temetésen, amelyen Kiss Arnold dr. vezető főrabbi mondott könnyekig megható gyászbeszédet, mely után a koporsót elhantolták.

A CSEH-SZLOVÁKIAI Nove Zamky-n a napokban elhunyt Steiner Móricz, aki 1830-ban született és így 101 éves volt. Érdekes, hogy születésének napján halt meg és állítólag Cseh-Szlovákia legöregebb embere volt.

LEVÉL A SZERKESZTŐHÖZ. A szalontai rabbi dr. Nebel Ábrahám a következő sorokat intézte hozzánk: „A Szombat legutóbbi számának „Olvasom“-jához tessék megengedni, hogy kiegészítésül a következőket közöljem. Dr. Klein Ernő Érsekujvár-párkányi főrabbit gyerekkorától ismerem, 3 évet tanult a budapesti szeminárium alsó tanfolyamán, ott maturált (praeclare) sőt a felső tanfolyamon is hallgatott egy fél szemesztert, mig nem 1918 utolsó válságos hónapjaiban hazajött Szatmárra és nem ment vissza többé. Nemcsak, hogy egy rendkívüli művelt ember, aki a francia, angol, román és legujabban a szlovák nyelveket oly tökéletes perfektséggel bírja, mint a magyart. hébert és németet, hanem ezeken felül kiváló talmudtudós, aki a következő évtizedben az európai zsidótudományos világ egyik korifeusává fejlődik majd, ha a vidéki rabonasz

nem rabolja majd el minden idejét s ambícióját, mert amellett, hogy valóban nagyon valóságos „fromm und ehrlich“, páratlan a szorgalma és nagyszerűen vág az esze „er hat e guten Kopf“.

AZ IDEI ÉV májusában avatták fel az Orsz. Izr. Tanítóegyesület balatoni üdülőházát Balatonfüreden. Hogy mennyire hézagpótló és fontos volt ez az intézmény, mi sem bizonyítja jobban, hogy már az első évben, amikor pedig még tudvalevően a kezdet nehézségeit kellett leküzdenie 194 reáutalt egyénnek, tanítónak, tanárnak, illetve azok hozzátartozóinak tette lehetővé a nyári pihenést, üdülést. Mindenki, aki az üdülőházat megszemlélni szerencsés volt, nem győzi eléggé dicsérni annak megkapó, impozáns külsejét, tökéletes, modern berendezését és kitűnő kóser konyháját. Sajnos a rendkívül súlyos gazdasági viszonyok miatt az épületet igen kicsire méretezhatték, amennyiben összesen hat 3 ágyas és négy 2 ágyas szoba áll rendelkezésre. Azonban a modern épület fiatal és tehetséges tervezője, Faragó Ferenc, aki őszinte odaadással állította teljes tudását a zsidó tanítóság szolgálatába, nagyszerűen oldotta meg azt a problémát, hogy aránylag kis területen és kevés költséggel külsejében is olyan impozáns épületet teremtsen, amelynek 3 tetőtéraszárol a leggyönyörűbb kilátás nyílik részben a Balatonra, részben a környező hegyekre. Az üdülőház létesítése körül Schichtancz Ármin elnök és Ábrányi Aladár alelnök szereztek elévülhetetlen érdemeket és a vezetés nehéz munkáját is ők maguk

látják el az önként melléjük szegődött és közszeretben álló Wirth igazgatóval együtt. Ez az intézmény hirdetője annak, hogy összetartással és erős akarattal mit tud teremteni saját erejéből egy testület. Létrehozott egy olyan intézményt, mely ezideig egyedül áll a magyar zsidóság történetében.

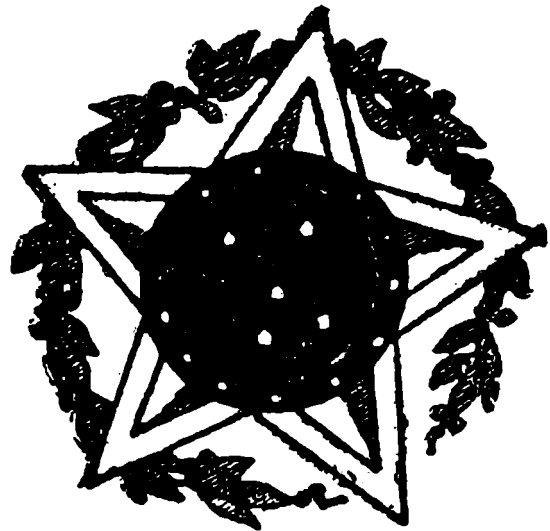
EGY SZÉP CSALÁDI ÜNNEP.

Aug. 29-én ritka szép ünneplésnek volt színhelye Deutsch Ferencnek, a Bethlen-téri templomegyesület elnökségi tagjának otthona. E napon ünnepelték Deutsch Ferenc atyjának, Miksának 85. születésnapját és Deutsch Ferencné szüleinek aranylakodalmát. Szombaton a délelőtti istentiszteleten a Bethlen-téri templomban Deutsch Miksát ünnepélyesen a Tóra elé szólították és dr. Schwarcz Benjámin rabbi üdvözölte a templomegyelet veteránját, akire Isten áldását kérte. Este Deutsch Ferenc házában gyűltek egybe a kiterjedt család tagjai és a legszűkebb baráti kör, ahol ismét Schwarcz rabbi üdvözölte az ünnepeket. A 85 éves Deutsch Miksa teljes szellemi frissességgel, alapos zsidó tudásról tanuskodó beszéddel köszönte meg az őt ért kitüntetést. A Szombat szerkesztősége is köszönti a jubilánsokat és a zsidó szülőitiszteleknek példát adó Deutsch Ferencet.

KITÉRÉSI STATISZTIKA. — A budapesti rabbiság még mindig nem akarja közzétenni a kitérések pontos és részletes statisztikáját. Így kénytelen vagyok a bécsi kimutatás adataival igazolni régi tételemet, hogy a kitérések csaknem kizárólag házassági célból történnek. Így Bécsben 1931 június 25-től július 2-ig 14-en tér-

tek ki és meg lehet állapítani, hogy csaknem minden esetben házasságról van szó. 1. férfi 28 éves nőtlen, 2. nő 26 éves hajadon, 3. leánygyermek 5 éves, (ugyanaz a lakás, valószínűleg előbbinek törvénytelen gyermeke), 4. leány 4 éves, (ugyanaz), 5. férfi 30 éves nőtlen, 7 férfi 28 éves nőtlen, 8. férfi 25 éves nőtlen, 9. nő 28 éves elvált, 10. nő 23 éves elvált, 11. férfi 21 éves nőtlen, 12. férfi 26 éves nőtlen, 13. nő 36 éves elvált, 14. férfi 82 éves (előbbinek atyja). A fenti adatok igazolják, hogy az esetek nagy többségében 30 éven aluliakról van szó, nőtlen, hajadon és elváltak. Csupa házasulandó egyén. Két esetben apró gyermekekről van szó, de a név és lakásból megállapítható, hogy keresztény férfi elvesz egy zsidó hajadont és törvényesíti házasságon kívül született gyermekét. Egy esetben 82 éves férfi tér ki, de itt megállapítható, hogy leányával együtt bizonyára családi okokból történik a kitérés.

HALÁLOZÁS. Korein Dezső v. főv. bizottsági tagot, az orthodoxia kimagasló vezéralakját szomoru és súlyos csapás érte. Neje: Korein Dezsóné Löwenstein Szerafin 57 éves korában szerdán váratlanul meghalt. A zsidó nagyasszonyok méltó példaképe volt, aki előkelő konzervatív papi családból származva, tradicionális nevelését gyermekeibe is átplántálta. Támasza volt férjének nehéz közéleti harcaiban, szívjósága, jótékonysága révén mindenkinek rokonszenvét és nagyrabecsülését nyerte meg, aki ismerte. Augusztus 27-én délután temették a rákoskereszturi új orthodox temető halottasházából a fővárosi zsidó társadalom tagjai-

Hordókban és bálákban

érkeznek távoli országokból a MEINL-céghez a nagy hajórakományok. Kiváló szakemberek állítják össze a legkülönbözőbb fajtákból a világhírű MEINL-pörköltkávékeveréket. MEINL-Sao Paulo pörköltkávékeverék finom tejeskávékeverék.

$\frac{1}{4}$ kg. P. 2.84

A kávézacskó a fenti képet viseli. Vannak természetesen finomabb avagy olcsóbb keverékeink is.

Meinl Gyula r.-t.

nak nagy részvéte mellett. Férjén kívül gyermekei és előkelő kiterjedt rokonság, köztük dr. Bernstein Béla nyiregyházi főrabbi gyászolják. — Ranschburg Márkné, néhai nagykereskedő és ismert filantróp özvegye, szül. Rothauser Lina hosszú szenvedés után elhunyt.

Szerkesztésért és kiadásért felel:
Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE.

Neufeld Zoltán (Pannonia) nyomda:
Budapest, VII., Rombach ucca 8.
Telefon: 42-3-09. Felelős: Gerő Z.